

FÖRSLAG TILL STATSRAÅDETS FÖRORDNING OM ÄNDRING AV 1 § I STATSRÅDETS FÖRORDNING OM DE SPRÅKKUNSKAPER SOM KRÄVS AV VISSA TJÄNSTEMÄN INOM JUSTITIEMINISTERIETS FÖRVALTNINGSOMRÅDE

1 Bakgrund, bemyndigande att utfärda förordning och beredning

1.1 Bakgrund

Statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde (1126/2003) trädde i kraft den 1 januari 2004. Efter detta har förordningen inte ändrats.

Efter att förordningen trädde i kraft har flera lagändringar som gäller de myndigheter som nämns i förordningen genomförts. Den senaste ändringen gäller Rättstjänstverket, som har grundats genom lagen om Rättstjänstverket (1133/2023) och som svarar för tjänster inom offentlig rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt allmän intressebevakning.

I samband med stiftandet av lagen om Rättstjänstverket konstaterades att det i fortsättningen är mer ändamålsenligt att bestämmelser om kraven på språkkunskaper för personalen vid Rättstjänstverket ingår i författningar som gäller den myndigheten. Därför är det nödvändigt att ändra statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde, i vilken det bland annat finns bestämmelser om kraven på språkkunskaper för vissa anställda inom rättshjälpen. Samtidigt behöver förordningen också uppdateras i fråga om andra myndigheter. Lagen om Rättstjänstverket träder i kraft den 1 januari 2025, och då ska också de väsentliga ändringarna i den föreslagna förordningen träda i kraft.

1.2 Bemyndigande att utfärda förordning

Statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde har utfärdats med stöd av 6 § 4 mom. i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003).

1.3 Beredning

Den föreslagna förordningen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Under beredningen har ändringarna diskuterats med företrädare för Domstolsverket och Åklagarmyndigheten. Dessutom har man via Domstolsverket begärt och fått uppgifter av domstolarna om behörighetsvillkoren och kraven på språkkunskaper för de nuvarande tjänsterna vid domstolarna. Förslaget till förordning har varit på remiss mellan den xx xx och den xx xx 2024.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Nuläge

Statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde trädde i kraft den 1 januari 2004. Förordningen har inte uppdaterats efter att den trädde i kraft.

Enligt 1 § 1 mom. i förordningen gäller den de språkkunskaper som krävs av avdelningssekreterare, byråsekreterare, byråfunktionärer, registratorer, biträdande utmättningsmän, inspektörer, kanslisters, förmän för stämmingsmän, stämmingsmän, vaktmästerichefer, expeditionsvakter och vaktmästare vid domstolarna, åklagarämbetena och åklagaravdelningarna vid häradsämbetena, exekutionsverken och exekutionsavdelningarna vid häradsämbetena samt rättshjälpsbyråerna. Enligt 1 § 2 mom. gäller förordningen inte tjänstemän som arbetar vid sådana ämbetsverk inom justitieministeriets förvaltningsområde som är belägna i landskapet Åland.

I 2 § finns bestämmelser om egentliga behörighetsvillkor för den personal som förordningen tillämpas på. Enligt 2 § krävs av tjänstemän som avses i 1 § 1 mom. vid en enspråkig myndighet goda muntliga och skriftliga kunskaper i myndighetens språk samt vid en tvåspråkig myndighet goda muntliga och skriftliga kunskaper i finska eller svenska.

I 3 § finns bestämmelser om fördelningen av tjänsteåligganden vid en tvåspråkig myndighet. Enligt 3 § ska när en i 1 § 1 mom. avsedd tjänst tillsätts vid en tvåspråkig myndighet beaktas att tjänsteåligganden som förutsätter användning av finska eller svenska kan fördelas mellan personer som behärskar språket i fråga.

Kraven på språkkunskaper enligt förordningen utgör behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper. Allmänna bestämmelser om de språkkunskaper som krävs av de anställda vid myndigheter och om hur språkkunskaperna ska visas finns i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003, nedan *språkkunskapslagen*). Enligt 2 § i den lagen ska varje myndighet genom att ordna utbildning och genom andra personalpolitiska åtgärder se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna sköta myndighetens uppgifter på det sätt som språklagen (423/2003) och andra lagar förutsätter. Enligt 5 § kan behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper för statsanställda fastställas endast genom lag eller med stöd av lag genom förordning av statsrådet eller det behöriga ministeriet. Behörighetsvillkor som gäller finska och svenska ska alltid fastställas i lag eller förordning, om personalens arbetsuppgifter omfattar betydande utövning av offentlig makt i förhållande till individens rättigheter och skyldigheter. Behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper kan för anställda hos kommunala myndigheter fastställas på det sätt som föreskrivs i kommunallagen (410/2015) och för anställda hos välfärdsområdenas och välfärdssammanslutningarnas myndigheter på det sätt som föreskrivs i lagen om välfärdsområden (611/2021), om inte behörighetsvillkoren i fråga om språkkunskaper fastställs genom lag.

Enligt 6 § 1 mom. i språkkunskapslagen krävs det vid tvåspråkiga myndigheter, om högskoleexamen enligt lag eller förordning är behörighetsvillkor för en statlig anställning, utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom myndighetens ämbetsdistrikt samt nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper i det andra språket. Vid en enspråkig myndighet krävs utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i myndighetens språk samt nöjaktig förmåga att förstå det andra språket. Om kraven på språkkunskaper för sådana anställda finns alltså redan bestämmelser i lag. Enligt 6 § 3 mom. kan genom förordning av statsrådet föreskrivas undantag från de krav på kunskaper i finska och svenska som föreskrivs i 1 mom., om arbetsuppgifterna förutsätter detta eller om fördelningen hos myndigheten av de arbetsuppgifter som kräver användning av olika språk medger detta eller om det finns andra särskilt vägande skäl för undantag. Genom förordning av

statsrådet kan det ställas krav på språkkunskaper som är både högre och lägre än kraven enligt 1 mom.

Enligt 6 § 4 mom. i språkkunskapslagen utfärdas bestämmelser om kunskaper i finska och svenska som krävs av annan personal än den som avses i 1 mom. i paragrafen genom förordning av statsrådet. Genom förordning av statsrådet kan också utfärdas bemyndigande att genom förordning av respektive ministerium föreskriva om krav på kunskaper i finska och svenska i de fall då några andra behörighetsvillkor utöver språkkunskapskrav inte har fastställts.

I språkkunskapslagen och i statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003) som har utfärdats med stöd av den finns också bestämmelser om hur språkkunskaper på olika nivåer kan visas. Språkkunskaper kan visas genom språkexamina för statsförvaltningen i svenska eller finska eller genom allmänna språkexamina, vilka i de flesta fall är avgiftsbelagda. Språkkunskaperna kan också visas i samband med studierna. Enligt 16 § i förordningen fordras inte examen som visar god förmåga att använda finska eller svenska i tal och skrift av den som på detta språk har fått sin skolutbildning enligt 20 § i förordningen, har avlagt studentexamen med godkänt vitsord i provet i detta språk som modersmål, har avlagt studentexamen med minst vitsordet magna cum laude approbatur i provet i finska eller svenska som andra språk eller har avlagt mogenhetsprov i högskola. Examen fordras inte heller av den som fått minst vitsordet god i ett sådant språkprov eller i sådana språkstudier i detta språk som ingår i högskoleexamen och som gäller förmåga att använda det andra inhemska språket i tal och skrift, eller av den som i en högskola har slutfört minst 35 studieveckor eller avlagt vitsordet cum laude approbatur i detta språk eller i ett annat läroämne som enligt intyg av högskolan motsvarar detta.

Enligt 20 § i förordningen anses en person ha fått sin skolutbildning på det språk, finska eller svenska, som anges som modersmål på avgångsbetyget över studier enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller gymnasielagen (629/1998) eller över motsvarande studier, om han eller hon på avgångsbetyget fått godkänt vitsord i modersmålet. Den som har avlagt studentexamen på ett annat språk än sitt skolutbildningsspråk enligt 1 mom. anses ha fått sin skolutbildning också på det språk på vilket han eller hon i studentexamen har avlagt godkänt prov i modersmålet eller fått minst vitsordet magna cum laude approbatur i provet i finska som andra språk respektive svenska som andra språk.

För att visa goda kunskaper i finska eller svenska i samband med studierna krävs det i praktiken godkänt vitsord i lärokursen i modersmål i detta språk antingen i grundskolan eller i gymnasiet, studentexamen med godkänt vitsord i detta språk som modersmål eller med minst vitsordet magna cum laude approbatur i provet i finska eller svenska som andraspråk eller en högskoleexamen, i vilken det ingår ett mogenhetsprov i detta språk, språkstudier i detta språk med tillräckligt högt vitsord eller tillräckligt omfattande studier i detta språk. Om språkkunskaperna inte kan visas i samband med studier ska personen delta i ett särskilt språkprov. Deltagande i språkexamina är i regel avgiftsbelagt.

2.2 Bedömning av nuläget och ändringsbehov

Hänvisningarna till myndigheter i bestämmelsen om tillämpningsområdet

Efter att statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitiedepartementets förvaltningsområde utfärdades har det skett flera ändringar i de myndigheter som den

tillämpas på. Till exempel har åklagarväsendet omorganiserats flera gånger sedan 2004. Genom lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019), som trädde i kraft i oktober 2019, överfördes åklagarväsendets uppgifter i sin helhet till Åklagarmyndigheten. Hänvisningarna till åklagarämbetena och åklagaravdelningarna vid häradsämbetena i förordningen är således föråldrade och behöver uppdateras.

Genom lagen om Rättstjänstverket (1133/2023), som träder i kraft vid ingången av 2025, överförs tjänsterna inom offentlig rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt allmän intressebevakning till Rättstjänstverket. Vid justitieministeriet bereds för närvarande statsrådets förordning om Rättstjänstverket, i vilken det avses ingå bestämmelser bland annat om kraven på språkkunskaper för personalen vid Rättstjänstverket. Omnämmandet av rättshjälpsbyråerna behöver således strykas i paragrafen om tillämpningsområdet i statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde.

Omnämmandena av exekutionsverken och exekutionsavdelningarna vid häradsämbetena behöver också strykas i bestämmelsen om tillämpningsområdet i förordningen. I fortsättningen är avsikten att bestämmelser om kraven på språkkunskaper för personalen inom utökningsverksamheten ska ingå i lagar och förordningar som gäller utökningsverksamheten, såsom i statsrådets förordning om utökningsverksamhetens förvaltning (285/2020) och i utökningsbalken (705/2007). Möjliga ändringsbehov som gäller kraven på språkkunskaper inom utökningsverksamheten behandlas separat vid justitieministeriet.

Hänvisningarna till tjänstebenämningar i bestämmelsen om tillämpningsområdet

De tjänstebenämningar som nämns i 1 § 1 mom. i förordningen har också ändrats flera gånger sedan förordningen utfärdades. Många av de tjänstebenämningar som nämns i förordningen används inte längre, och å andra sidan har tjänster med nya tjänstebenämningar inrättats vid myndigheterna.

Ordalydelsen i det gällande 1 § 1 mom., i vilket det ingår en förteckning över de tjänster som omfattas av tillämpningsområdet för förordningen, gör att bestämmelsen lätt blir föråldrad. Om de tjänster som omfattas av tillämpningsområdet för förordningen anges på något annat sätt än genom att hänvisa till enskilda tjänstebenämningar, kommer förordningen inte att behöva uppdateras varje gång nya tjänstebenämningar tas i bruk. Detta kan genomföras genom att det föreskrivs att förordningen ska tillämpas på alla sådana tjänster vid de myndigheter som nämns i 1 § 1 mom. för vilka högskoleexamen inte är ett behörighetsvillkor. Genom denna lösning förenhetligas också kraven på språkkunskaper vid olika myndigheter inom justitieministeriets förvaltningsområde.

3 Förslagen och deras konsekvenser

3.1 De viktigaste förslagen

Det föreslås att statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde ska ändras. Målet är att uppdatera förordningen till följd av att det har skett ändringar i myndighetsstrukturen. Avsikten är inte att ändra kraven på språkkunskaper, utan att uppdatera bestämmelsen om tillämpningsområdet i förordningen.

Det föreslås ändringar i 1 § 1 mom. i förordningen i fråga om förteckningen över de myndigheter och tjänstebemyndingar som kraven på språkkunskaper enligt förordningen tillämpas på. Enligt förslaget ska hänvisningen till tjänster vid rättshjälpsbyråerna och inom utökningsverksamheten strykas i momentet. I fortsättningen är avsikten att bestämmelser om kraven på språkkunskaper för dessa tjänster ska finnas i författningar som gäller dessa myndigheter. De krav på språkkunskaper som avses i förordningen ska i fortsättningen gälla endast domstolarna och Åklagarmyndigheten. Dessutom uppdateras ordalydelsen i förordningen så att det i förordningen hänvisas till Åklagarmyndigheten i stället för åklagarämbetet och åklagaravdelningen vid häradsämbetet.

Enligt förslaget ska 1 § 1 mom. i förordningen också ändras i fråga om de tjänstebemyndingar som förordningen tillämpas på. Förordningens tillämpningsområde utvidgas till att gälla alla sådana tjänster för vilka högskoleexamen inte är ett behörighetsvillkor.

Avsikten med ändringen av förordningen är inte att ändra kraven på språkkunskaper för de personer som för närvarande innehar tjänster. Enligt förslaget tas därför en övergångsbestämmelse in i förordningen, enligt vilken den som vid ikraftträdandet av förordningen är utnämnd till en tjänst som avses i förordningen fortfarande är behörig för sin tjänst.

3.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Genom ändringen uppdateras förordningen så att den motsvarar de befintliga myndigheterna. Eftersom det i fortsättningen inte avses ingå en förteckning över enskilda tjänstebemyndingar som förordningen tillämpas på i förordningen, kommer förordningen inte lika lätt bli föråldrad som med den nuvarande ordalydelsen. Genom ändringen av förordningen förenhetligas också behörighetsvillkoren som gäller språkkunskaper vid de olika myndigheterna och också inom myndigheterna i fråga om de tjänster för vilka högskoleexamen inte är ett behörighetsvillkor. Krav på språkkunskaper för tjänstemän bidrar till att säkerställa tillgången till tjänster på nationalspråken vid myndigheterna.

Förordningen utvidgas också till att gälla vissa tjänster vid riksåklagarens byrå som en del av Åklagarmyndigheten. Tjänsterna vid riksåklagarens byrå har inte tidigare ingått i förordningens tillämpningsområde.

Ändringen bedöms inte ha några betydande konsekvenser för den nuvarande personalen vid de myndigheter som omfattas av förordningens tillämpningsområde. På grund av den föreslagna övergångsbestämmelsen inverkar ändringen inte på behörigheten för dem som är utnämnda till tjänster vid ikraftträdandet av förordningen.

Genom ändringen av förordningen utvidgas de krav på språkkunskaper som avses i 2 § till att gälla sådana tjänster som tidigare inte har nämnts i förordningen. Eftersom förordningen inte har uppdaterats efter 2004 finns det många sådana tjänster. Ändringen kan således påverka intresset för sådana tjänster och möjligheterna att få en sådan tjänst efter förordningens ikraftträdande. Ändringen kan också exempelvis inverka på personer som för närvarande arbetar i tjänsteförhållanden för viss tid med sådana uppgifter till vilka tillämpningsområdet för förordningen utvidgas. Om sådana personer efter ikraftträdandet av ändringen på nytt ansöker om en sådan tjänst, ska de visa att de har de språkkunskaper som krävs enligt förordningen. I praktiken har dock språkkunskaper enligt 2 § i förordningen redan i nuläget krävts vid tillsättandet av de flesta tjänster som kommer att omfattas av förordningens tillämpningsområde. Jämfört med nuläget är ändringen således inte betydande.

Såsom beskrivs ovan i avsnitt 2.1 kan goda kunskaper i finska eller svenska visas i samband med studierna antingen under grundskolan eller gymnasiet eller i samband med högskolestudier. En person som inte kan visa sina språkkunskaper på detta sätt ska delta i ett särskilt språkprov, som i de flesta fall är avgiftsbelagt. Således inverkar även en persons utbildningsnivå och på vilket språk studierna har genomförts på om personen kan visa sina språkkunskaper direkt på grundval av sina studier eller om personen blir tvungen att delta i ett språkprov. Detta inverkar också på hur lätt det är för olika personer att söka sig till tjänster som det krävs vissa språkkunskaper för.

Den föreslagna ändringen bedöms inte ha några ekonomiska konsekvenser.

4 Remissvar

Förslaget till förordning har varit på remiss mellan den xx xx och den xx xx 2024. Begäran om utlåtande sändes till x remissinstanser. Dessutom kunde vem som helst lämna ett utlåtande i tjänsten utlåtande.fi. Utlåtande gavs av...

(kompletteras efter remissbehandlingen)

5 Specialmotivering

5.1 Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om de språkkunskaper som krävs av vissa tjänstemän inom justitieministeriets förvaltningsområde (1126/2003)

1 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att 1 § 1 mom. i förordningen ändras så att förteckningen över myndigheter och tjänstebestämmelser i momentet ändras.

I fråga om myndigheterna ändras momentet så att hänvisningarna till exekutionsverken, exekutionsavdelningarna vid häradsämbetena och rättshjälpsbyråerna stryks. I fortsättningen är avsikten att bestämmelser om kraven på språkkunskaper för personalen inom utökningsverksamheten och rättshjälpen finns i reglering som gäller dessa myndigheter. I stället för de föräldrade benämningarna åklagarämbetena och åklagaravdelningarna vid häradsämbetena föreslås en hänvisning till Åklagarmyndigheten ingå i bestämmelsen. Till följd av ändringen avses förordningen endast vara tillämplig på Åklagarmyndigheten och domstolarna.

Dessutom ändras hänvisningen till de tjänstebestämmelser som omfattas av förordningens tillämpningsområde.

Förordningen avses i fortsättningen gälla alla sådana tjänster för vilka högskoleexamen inte är ett behörighetsvillkor. För alla sådana tjänster förutsätts således i fortsättningen sådana språkkunskaper som fastställs i 2 § i förordningen, det vill säga vid en enspråkig myndighet goda muntliga och skriftliga kunskaper i myndighetens språk och vid en tvåspråkig myndighet goda muntliga och skriftliga kunskaper i finska eller svenska. För att trygga tillgången till tjänster på båda nationalspråken vid myndigheterna är det motiverat att också sådana tjänstemän vid Åklagarmyndigheten och vid domstolarna för vilka högskoleexamen inte är ett behörighetsvillkor har språkkunskaper som motsvarar minst denna nivå. I praktiken är sådana språkkunskaper också för närvarande ett krav vid tillsättandet av de flesta av dessa tjänster.

I 1 § 2 mom. föreslås inga ändringar.

6 Ikraftträdande

Förordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

7 Förhållande till andra förslag

Ändringen av förordningen är inte direkt beroende av andra förslag, men den har samband med andra ändringar som är under beredning. Vid justitieministeriet bereds för närvarande statsrådets förordning om Rättstjänstverket, i vilken det avses ingå bestämmelser bland annat om kraven på språkkunskaper för personalen vid Rättstjänstverket. Förordningen avses träda i kraft den 1 januari 2025.